

Милосав ТЕШИЋ

ЈЕ ЛИ ОВО СНА КОПИЈА?

Две моје песме *Rosa canina* и *Прејрес куће*, значењски и на емотивном плану потпуно супротстављене, досад су у књижевној јавности, судећи по реакцијама публике, састављача антологија, а и читалаца поезије, наилазиле на веома леп пријем. Прва је заступљена у неколико поетских избора, антологијског или панорамског типа¹, преведена је, поуздано знам, на два словенска језика (руски и чешки), мада ми још увек није познато да ли су ти преводи и објављени; друга је, свакако захваљујући коликом-толиком попуштању идеолошких пресија, које су код нас Срба као и код многих других, између осталог, гушиле и стваралачке слободе, постала моја најпопуларнија песма, у што сам се лако могао уверити слушајући реговања публике па књижевним вечерима, којих сам, током ове године, стицајем повољних околности, имао прилично доста.

Известан број мојих песама анализирали су, што значи да су их у оквиру својих критичарских концепата и бирали, неки наши књижевни критичари. Радивоје Микић детаљније је тумачио моје песме: *Цер*, *Текерш*, *Мачков камен*, *Гучево*, *Фоча*, *Техошина*, *Љубовића: ђерб и љубов*, *Љубовића Љубовиће*, *Кућа*, *Дивља кућа*, *Кућа селица*, *Чудо у Главачићима*² — Александар Јовановић наредне три: *Грк*, *Призрен*, *Гњилане* и *Соба: рођење браћа*³ — док се Божо Копривица понајвише позабавио песмама *Мала соба: бунцалица*, *Скадарлија: ијаца* и *Лубада: шраба хајдучка*⁴ — а следеће три песме — *Куиново*, *Кућа* и *Кућне душе мирис* — естетски су разматрали, свако по једну, Васа Павковић, Михајло Пантић и Славица Гароња⁵.

Од непоменутих песама антологијски су третиране још и ове: *Будим*, *Борања*, *Бајина Башта*, *болница* и *Међумурје, изравно*⁶.

Зашто сам се одлучио да егзактно предочим податке о досадашњим разноликим вредновањима моје поезије? — Разлог је овај: желим да читаоци *Повеље* јасно виде које су све моје песме досад, на било који начин, естетски вредноване и да их конкретно упутим на изворе у којима се могу потпуније обавестити о томе, наравно ако их то занима. С друге стране, желим да се читаоцима *Повеље* представим сопственим избором своје поезије, у који, изузимајући само једну песму, неће бити укључене оне песме које су други аутори изабрали, јер је, сматрам, изазовније и заним-

љивије бирати из небираног него одабирати оно што је неко већ одабрао. Овим се, свакако, туђи избор или избори, ни у ком случају не доводе у питање, не оспоравају. Свако ће, надам се, претпоставити да би и овај аутор у књигу својих изабраних песама, коју би лично саставио, унео и оне песме, или већину њих, за које су се и други определили. — Евидентан је у свему овом и одређен ризик.

Пошто у рецензији песме *Rosa canina*, колико ми је познато, постоји ненаметнут склад између књижевних ауторитета и књижевне публике, онда ми, макар у овом тренутку, не преостаје ништа друго него да им се придружим увршћујући је у овај избор.

Песме *У Чајничу* и *Кроз Горажде*, писане пре десетак година, као и песма *Жиџомислић*, написана нешто касније, а свакако пре апокалиптичних крвопролића широм некадашње Нове Југославије, на жалост су наслутиле неслућено зло, те се оне могу сматрати метафорама опште несреће, а једно од именованих места (*Горажде*) и буквално је попрिште људских страдања и свеколиких патњи. — Песник, ипак, нешто толико страшно није хтео нити је могао да претпостави.

Песму *Чудо у Зарожју* унео сам у овај избор зато што њен пример и догађај у вези с њом показују колико песник често ни у сну не може назрети шта конкретно најављује својим стиховима, какав реалан чин, очигледан и недвосмислен, скривају загонетни симболи када их стварност протумачи, кад се у њој реализује оно што је у песми казано без икаквог стварносног покрића и ко зна зашто. — Најме, у Патријаршији Српске православне цркве имао сам част да се упознам са Његовим преосвештенством епископом жичким господином Стефаном. Пошто је господин епископ чуо одакле сам, рекао ми је како воли да путује планинским пределима и да му се јако допада повленски крај, где је неколико месеци пре нашег упознавања, освештао темеље двеју цркава у селу Зарожју, трећем селу од мога родног места. Било ми је непријатно што о томе нисам ништа знао, иако кроз поменуто насеље увек пролазим кад тим правцем путујем у свој завичај. У магновењу сам се сетио наречене песме и једва сам чекао да се вратим кући и да је прочитам, да заправо видим о чему се ради. Сећам се још да сам уваженом духовнику рекао да би боље било подићи по једну цркву у два села него у једном, поприлично расељеном, две — на што ми је он одговорио да божјих храмова не може бити никад много. — Кад сам већ прочитао песму *Чудо у Зарожју*, веома ме је изненадило то што се у њој, ако не и директно, онда макар симболично, казало нешто што се након њеног објављивања за неколико година и догодило. Зар се појављивањем *јосића* и оним што се збива после његовог доласка, нарочито у трећој строфи, не сугерира најава доласка божијег човека у крај без цркве; зар се завршна синтагма *»дуји живи«* не може лако довести у везу са подизањем тих двеју цркава? Јер *живи* је управо нешто што је знак аутентичности, вредности или истинитости, односно све три ове категорије важе и за појам цркве било у метафоричном или неметафоричном смислу.

Што се тиче осталих песама унесених у овај одбир, мислим да уз њих за ову прилику нису потребна века додатна објашњења или напомене.

¹ Исп.: Предраг Марковић, *Звучни створови (доминантне поетичкој безблшића у новијој српској поезији 1966-1986)*, Књижевност, бр. 11, Београд, 1987; Михајло Пантић, Васа Павковић, *Шум Вавилона (критичко-поетска хрестоматија млађе српске поезије)*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1988; Миљурко Вукадиновић, *Звуци и комешања песмовник («антилопија») новијеј јесништва у Србији*, Истраживачко-издавачки центар ССО Србије, Нови Београд, 1989; Милорад Р. Блечић, *Антилопија југословенској јесништва о биљкама*, Књижевна заједница «Звездара», Београд, 1989; Стеван Тонтић, *Модерно српско јесништво*, Свјетлост, Сарајево, 1991.

² Р. Микић, *О звуку, сираху, мајици и формулама*, Летопис матице српске, Нови Сад, јул-август 1992, 35-54.

³ А. Јовановић, *Слеји Филип у неону*, Свеске, бр. 6, Панчево, 1990, 103-107.

⁴ Б. Копривица, *Звук душе куће*, Српски књижевни гласник, трећа серија, бр. 1, Београд, 1992, 163-165.

⁵ В. Павковић, *Кујиново*, Летопис матице српске, Нови Сад, новембар 1986, 807-811; М. Пантић, *Празник језика*, Свеске, бр. 11, Панчево, 1992, 164-167; С. Гароња, *Оглед о песмама Бајка кућне слике и Кућне душе мирис (сродности и самостојности једној јесничкој симбола у поезији Алека Вукадиновића и Милосава Тешића)*, Српски књижевни гласник, трећа серија, бр. 4, Београд, 1992, 154-158.

⁶ Исп. у првој фусноти дело Предрага Марковића и заједничко дело Михајла Пантића и Васа Павковића, уз напомену да се и песма *Пчелињак* нашла у некој врсти допису *Шуму Вавилона*, коју је серијски у новосадском *Дневнику* објављивао В. Павковић (исп. *Дневник*, бр. 488, среда 14. јун 1988. год.).

У ЧАЈНИЧУ

У Чајниче
с ветром стижеш, коњанче

Зла прилика:
костреши се чемерика

Трн дозрева
Ко то рида, ко ли пева

Чије лице
светли јутром из самице

Кише точе
Није лако преко Фоче

Је ли она
(боса, гола)
стигла јутрос до Стамбола

(Гола, боса
са венчићем од откоса)

Бол у болу
Шта је опет на помолу

Време лаје
Један проси — други даје
Ко не хаје,
склања главу са промаје

Седлај коња
Ноћ на брегу, бије тоња

У Чајничу
знају жреци и ну причу:

ко у Стоцу
залепрша о злом коцу,
тај осване
у Благоја и Достане

ЖИТОМИСЛИЋ

Кукаст облак крај Неретве
крши прслук после жетве

Крвопилац где крв пије —
игра рубац од мантије

Грабеж-сенке, при фењеру,
вечерају грех-вечеру

Вито перо од чепреса
умирује руку беса

Тамна крила врх кандила
распламиња божја сила

Зрак издвојен из хаоса
крсти чедо сред наоса

Са титле се скруни тиглић
у замишљен Житомислић

КРОЗ ГОРАЖДЕ

Косиш ли то
или жањеш бело жито

Шта ли сија
Сањамо ли и ти и ја

Од незгоде —
теби поноћ, мени подне

Плитке раке
Труо мозак пију свраке

Црне, горке
у осмици три четворке

Где су браћа
Један пије — други плаћа

Ко су газде
Пуца тиква, мој Горазде

Дажди, лије
Субота је Јесен гњије

Помрчина
Међу нама само Дрина

Види ли се
или, у сну, чини ми се:

пуне зделе —
младу метву пију пчеле,

зелен хрид —
утву лови син ти Вид

У опсени
тешко теби, тешко мени

Мој Горазде,
струји печал кроз Горажде

Хватам сену,
жива птицо у пламену

ПЕЋКА ПАТРИЈАРШИЈА: ДУД СВЕТОГА САВЕ

Дуд црквењак, а и црква, молитве је и појања
у ластаре уљуљкао.
Шум печалан, тихожалка: била звезда врх орања,
био ветар — свилу ткао.

Зрело сунце метохијско по васцелом греје крају.
(Изгрејао Христ са фреске.)
А кад звона, кад ударе, тад дудиње опадају
као сузе калуђерске.

Молитвено Дуд шумори (шумор чују жалне врбе):
да купачи са Бистрице
не наврате, не наврате; дрвосечи, листотрге
да не хрупе са литице.

Бежи, биљко, у трн гору! (Пропух-жмарци из Ругова
по Дудовом лишћу бају.)
Може ћукац у свирајку да ћурликне, могу сова
и секира да залају.

Ушушкај се, Дуде брате, у заборав месечине,
у божије невидело.
Ушушкај се, Сеновити, док не мине, док не мине
буничнице што је јело.

СВЕТИ САВА, УРАНАК

Гргољају млазеви. Топла вода, топлице!

У мајчиним рукама цјени сапун »мерима«.

Пјевај, пјевај, фуруио! Лампа, патос; локвице
цјенушаво шушкоље. Сребрнастим перима
мраз голица прозоре. — Купајте се, смрадићи,

нека пргте капљице! — (Босиљкови пватићи
потрусили шафољ су.) — Брже, брже, соколи —
пожурује отац нас — служба рано почиње;
морамо се прокрасти: да не чују у школи
да сте били у цркви. — С дувара се откине

перјаница радосна пламеновог зумбула.

Спремамо се, журимо. Шуште тврде кошуље,
исткане од конопље. (Је ли сова уснула
кад се с крушке не јавља?) — Свијетле се стогуље

у зрцалу обзора. Цича уши изгриза.

Крадемо се, звјерамо. Свака стопа мјери се.
(Јесмо ли и лупежи?) — Пун је исток гримиза,
милосрђа божијег — а притуљен цери се

школски шпијун, одборник, на црквеној капији...

Ускликнимо с љубављу Другом свецу, Партији!

ПРЕТРЕС КУЋЕ

Шљивом бехар: прољеће. С пропланака, с гајева
дјевојчи се природа. А у кући претрес је. —
Мамицу ти четничку, гдје је слика Краљева!? —
виче тројка скојевска. — Затурила негдје се —
одговара дједа им. — Шкрипе шкриње, полице,

кревет срушен, проваљен, а климаве столице
под чизмама крцкају. (Скочи мачак с пенцера,
уврх трешње погне се.) Претурање, лупњава:
с пећи чунак тандркне, из раздртог цемпера
испадају ораси. Тресак, вика, тутњава —

зачују се таваном¹. — Кријеш вуну, пшеницу,
мамицу ти четничку! (Смрси старац у њедра:
Нисам четник, Србин сам.) Крваву ти чесницу,
хајде подрум отварај!² — Бурад, каце и ведра

¹ (Прхне голуб преплашен.)

² (Пас залаје, побјегне.)

испремећу момчине. Угледају празан рам³...

Цикне један чворугав: Нану ли ти нанину,
немаш слику имаш рам! Зар те није, стоко, срам! —
Кундак, шака: дједов крик. — Кроз копрену тамину

крену даље скојевци. А из гуња убога
пушка дједу сличица краља Петра Другога.

ROSA CANINA

Сјани ми, сјани, дивља ружице
Ово су часи распуклих сања
Узалуд тржем прозукле жице
у вражјем колу около пања
Огласе струне трзај ужице
Много је збиље, грозе, хроптања
Засветли небо и прхну птине
кроз јасну сузу у бела сјања
У зрелој јези сурога иња
цвати ми, цвати *Rosa canina*

Из мене сјаји гљива лудара
Са чамов-даске пишу ми чавке
О тмурно подне лађом ударам
и бродим, бродим без једне јавке
Није ли биће гашење жара,
пелинов цветак у крилу мајке,
пахуља жарка што се разара
и хрли, хрли од жеље жарке
Сели се тело у чашку крина
Цвати ми, цвати *Rosa canina*

У срцу здробљен светлуца кристал
Цијуче душа, капља с извора
Захује живци уз дробни лишај
и пече зумбул, зумбул отрова
Свибањско цвеће наткриљује ждрал
У смерној тузи ромори гора
Зелени бреже, дугом заблистај
и пламен свуци низ лице створа
Са усне усна латиче спира
Цвати ми, цвати *Rosa canina*

Ја гледам у свет очима биља:
и видим сенку, и видим крила,

³ (Рам у чабру купусном.)

и слушах како кроз мрачна ткива
жуборе уре и туку била
Ја чујем жамор ушима смиља:
ни тајне споне потмулих сила,
ни плаха вода, ни ватра жива
не знају тајну мојих тамнила
Из срца Оца кроз срце Сина
цвати ми, цвати *Rosa canina*

Од румен-јада и од зрелине
ја јездим белцем, јездим, царујем
уз жубор-море, преко планине,
и свакој драчи дукат дарујем
Други је живот иза прине:
са другом дружном онде свањујем
и синем, синем уврх стрмине,
са друге булке грејем, жарујем
То жалба није но песма ина
Цвати ми, цвати *Rosa canina*

Ја гинем, Мати, лудом матицом
и тргам грозје, тргам купине,
и витлам, витлам божур-палицом,
и тршим, тршим трулеж трупине
Вине ме ветар, вине лађицом:
од вреле жалфе нечал угине
и лине, лине худом стазицом
са химен-хума блесак буктиње
Сабирци моји немају збира
Цвати ми, цвати *Rosa canina*

Златну ми шкрињу чворак раскује:
освићу цесте, светле богази,
од моје руже флора страхује,
кроз мене ружа с ножем пролази
Спушта се паук с празне чакуре
и жедан преде, у лов полази
Псалтир ми чита јесен с махуне,
а паук граби, паук долази
У пушље гајде ветрина свира
Цвати ми, цвати *Rosa canina*

Расцепом свести цвили ракета
Селену хвата љута грозница
Од тешке зевке сјајна накита
пуцају вене, дрхти лозица
Ја тропим страсти просца што скита
С меће ми гране рујна горчица

Круни се облак, круне се жита,
круни се у ме ружа божица
У чедном часу чулнога чина
цвати ми, цвати *Rosa canina*

У игри варки жаруље кресну
и нема ноћи ни има дана
Од лудње судње љубице блесну,
пакао с рајем под сунцем сања
О леден камен небеса тресну
и с венца плану седма свитања
Казујем тајну, тајну чудесну,
плачем радосним, знаком питања
Из срца Опа кроз срце Сина
цвати ми, цвати *Rosa canina*

ЧУДО У ЗАРОЖЈУ

Три јерарха, Часни пост
Са зреника сјакти кост

Прелазећи Сунчев мост
у Зарожје стиже гост

У свануће пукне глас
као нада, као спас

Тророг ветар дигне пласт
Скочи змија чак у цваст

Висибабу, зденац, лес
тек обузме чудан стрес

Са небеса Жарки пуж
збаци кућу, проспе руж

У ту слику, божји миг,
урезујем душли жиг

ВАЈАТ

Чекрци, разбој, кануре
Пудкају сура повесма
Уз окно сјаје татуле
Невеста лежи болесна

Расече месец богазе,
напуни празне чиније
Из мрака ткаље долазе,
седају око синије

Кроз врата хрупe костури:
забрује пређе котури
и звече циви, Мосури

То душе траже потпору
у свакој баци, отвору,
по жутом ноћном фосфору

БИЈЕЛА НЕДЈЕЉА: ЉУЉАШКЕ

Уз Бијелу недјељу дјеца, момци, дјевојке
размахују љуљашке: Јаковљеве љествице,
полетиље анђелске. Бацају се љепојке
облаку под обрве, гдје сијевну језнице
кроз шетене чаране. — И-ју, ију, ијују,

хопа-цупа, тананац: вијогорке вилују!
Сјакте гљиве рујнице. Момчићима чакшире
вјетрен налет набухне. Радују се дјечица
у смијеху вечери. Шљиве крошње рашире.
Жагору низ матицу тече пјесма рјечица,

бистар брзак с рибама. — У-хај, ухај, ухахај:
јеремичак, јаглике, каравиље, зелен бор!
Укрсте се кољена. У гнијездо упадај
са црвеним дјетлићем. — Распјевано гуди чвор

(послушајмо гудницу): гу-гу, гугу, гугушке
и кошкање нод крушкџм, раскокане кокице,
кријеснице, коловрат; љу-љу, љуљу, љуљушке,
проспу сукње ушушке! — У шарене корпице

купи свјетлост свлакове. Дјевер жуњац закликће:
над бријегом кликница химен-барјак расплиће.

МИСА

Миса: особа маскирана као утвара и сл., на свадбама, забавама,
игранкама, машкара (Речник САНУ 12, 622).

Зимско доба: сњегови. Бијеле се обрве
изнад црних очију ушупканих кућица.

Субота је: коље се. Пртине се окрве
пијевцима трогодим. Грозд дјечака, цурица
јест и радост једина у глувоме времену,

а игра је Мисина крштеноме племену
разбигра, заборав. — Одаклија с фуруном:
бину чине столице, грубе даске букове,
истесане сјекиром. (У сјећању згуснулом
завјесе су поњавае.) — Крене Миса: кукове

избапује, увлачи — (пушка појас од коже) —
кроз хаљине промеће кукурузне клипове,
међу ноге меће их, па их круни тобоже
док се на штџп иатиче уз хуктање, крикове.

Народ бјесни, лудује! Један једној шилом је
распарао стражњицу. (Она псује кандило,
псује ковчег црквени.) Други другој силом је
утјерао кољено под сукњино тамнило.

Смијех, брука, кихоти! — О, љепото чуђења:
кад се кућа распали од тјелесног буђења!

ЧИТАЈУЋИ ДАНИЛА, СВЕТИ МАРКО

I

Читајући Данила (књига *Башта, њејео*,
где се суђе помиње, послужавник репимо,
и матера Кишова¹) — ја се сетих: вредео
родне куће сјауо, из пећнице пециво
румен мирис испушта у дуванску маглицу —

(јекавицом настављам) — а ракијску стаклицу
(као дукат, ћилибар) вијенац је ракије
(прстен сребрн, мјехураст) расцветао пјенасто. —
Крсна слава, Марковдан: Софром тамјан — тамније
бива око углова, а свијећа перасто

жут заперак испреда; гости сједе, причају
(политика тема је), згледају се, шапућу
(неко се и прекрсти); кључа шљивка — титрају
пламенице дуваром. — Као да се иа кућу

свето миро просуло. Дим је плава кудјеља,
с наборима хаљина. Сјенке врвез изгоне
поврх шкриње жутнуле. — Има божјег удјела
у кућевном жубору, у зрцању с иконе,

¹ (То су прве странице.)

у пјесмином расцјеву: Крпљен живот крпија,
а кроз прсле прозоре прелама се Србија!

АВЛИЈА, БОЖИЋЊЕ ЈУТРО

Није то пејзаж с хартије,
ни чија лирска сујета;
то вид је чедне магије
у знаку белог субјекта

Статуе, капе, кипови
Нигде се нико не спрема
У снегу леже шипови
под окном које не дрема

Простире Бела сметове
о црне куће брестове,
где језа с лучем гостује

То храм је, а не авлија:
крај чесме гола Марија
као да нешто послује